

OGRANIČENA MISIJA ZA PROMATRANJE PREDSJEDNIČKIH IZBORA

HRVATSKA — PREDsjednički izbori, drugi krug, 10. siječnja 2010.

IZVJEŠĆE O PRIVREMENIM NALAZIMA I ZAKLJUČCIMA

Zagreb, 11. siječnja 2010. – Na poziv Vlade Republike Hrvatske, a u skladu s preporukama Misije o procjeni potreba koju je proveo Ured za demokratske institucije i ljudska prava pri OESS-u (OESS/ODIHR) u Zagrebu, OESS/ODIHR je 8. prosinca službeno otvorio Ograničenu misiju za promatranje izbora (LEOM) za predsjedničke izbore održane 27. prosinca 2009. godine. OESS/ODIHR LEOM je ostao u Hrvatskoj kako bi promatrao drugi krug izbora.

Drugi krug predsjedničkih izbora ocjenjuje se s obzirom na usklađenost s OESS-ovim načelima i međunarodnim standardima za demokratske izbore kao i s hrvatskim zakonodavstvom. Ovo izvješće o privremenim nalazima i zaključcima treba uzeti u obzir zajedno s Izvješćem o privremenim nalazima i zaključcima objavljenim 28. prosinca, nakon prvog kruga izbora¹. Ukupna ocjena izbora ovisit će djelomično o provođenju preostalih faza izbornog procesa. OESS/ODIHR će objaviti sveobuhvatno konačno izvješće koje će uključivati i preporuke za moguća poboljšanja, otprilike osam tjedana po završetku izbornog procesa.

U skladu s uobičajenom metodologijom OESS-a/ODIHR-a za LEOM-ove, misija je imala dugoročne promatrače no ne i kratkoročne promatrače izbora. LEOM nije proveo sveobuhvatno i sustavno promatranje postupaka na sam dan izbora, no posjetio je određen broj biračkih mjesta.

PRIVREMENI ZAKLJUČCI

Drugi krug predsjedničkih izbora 2009. godine u Hrvatskoj općenito je bio u skladu s OESS-ovim načelima i drugim međunarodnim standardima za demokratske izbore. Pozitivna nastojanja opažena tijekom prvog kruga izbora, potvrđena su daljnjim koracima za poboljšanje izbornog procesa. Sveukupno gledano, povjerenje u izbornu administraciju i u pravilnost cijelog procesa ostali su na visokoj razini. No i dalje ostaju pitanja kojima se treba posvetiti, poput potrebe za konsolidiranjem i usklađivanjem pravnog okvira, poboljšanjem institucionalne reforme izborne administracije te veća razina informiranosti birača.

Državno izborno povjerenstvo (DIP) nastavilo je tražiti načine kako bi poboljšalo izborni proces te nadoknadilo postojeće nedostatke u zakonodavnom okviru. Temeljem preporuke DIP-a, općinska i gradska izborna povjerenstva provela su daljnju obuku za članove biračkih odbora kako bi se unaprijedio njihov rad. Nisu poduzeta dodatna nastojanja za educiranje birača.

S obzirom na činjenicu da je rok za prijavu za glasanje u drugom krugu izbora izvan mjesta trajnog prebivališta istekao 28 dana prije samog drugog kruga izbora, pojavio se prijedlog da se biračima dopusti naknadna prijava. Iako su DIP i oba predsjednička kandidata podržali tu inicijativu, Ministarstvo uprave (MU) odgovorno za provođenje Zakona o popisima birača, smatralo je kako Zakon ne nudi takvu mogućnost te da ponovno otvaranje prijave birača ne bi značajno povećalo izlazak birača na izbore.

Svih dvanaest kandidata prihvatilo je rezultate prvog kruga izbora. Predizborna kampanja za drugi

¹ Pogledati Izjavu o privremenim nalazima i zaključcima za prvi krug predsjedničkih izbora u Hrvatskoj održan 27. prosinca dostupnu na www.osce.org/odihr/item_12_41938.html

krug izbora pružila je biračima dovoljno mogućnosti usporedbe dvojice preostalih kandidata i njihovih programa: g. Ivo Josipović kojeg je nominirala Socijaldemokratska partija Hrvatske i g. Milan Bandić, gradonačelnik Grada Zagreba koji je nezavisni kandidat. Neke razmjene mišljenja među kandidatima uključivale su grubu retoriku kao i prepirku između predsjednika na odlasku, Stjepana Mesića i g. Bandića, nakon što je prvi neizravno izrazio potporu g. Josipoviću. Oba kandidata su aktivno provodila predizbornu kampanju, pri čemu su se oslanjali pretežno na medije i predizborne skupove. Ton kampanje je postao grublji tijekom zadnjeg tjedna prije drugog kruga izbora, također i zbog kontroverznog predizbornog spota g. Bandića čije je emitiranje, nakon pritužbe g. Josipovića, DIP zabranio. G. Bandić optužio je DIP za cenzuru i pristranost te zatražio ostavku predsjednika DIP-a. Izmijenjena verzija predizbornog spota je ubrzo nakon toga prikazana.

Sedam dana prije izbora, DIP je obvezan zaprimiti izvješća o financiranju kampanje od strane kandidata te ih nakon izbora objaviti. Kandidati su uglavnom poštovali pravne odredbe i odluke DIP-a pri izvještavanju o financiranju kampanje. Na vlastitu inicijativu DIP je prije izbora objavio izvješća koja je dobio od kandidata te je na taj način omogućio veću transparentnost. No zbog nedostatka revizorskih ovlasti i mehanizama provedbe, izvješća o financiranju predizborne kampanje nisu nezavisno provjerena te njihova točnost ovisi o informacijama dostavljenima od strane kandidata.

Mediji su nastavili pružati veliku količinu raznolikih informacija te su tako omogućili biračima donošenje informirane odluke. Kandidati su imali nesmetan pristup medijima u izražavanju svojih stajališta, posebice tijekom sučeljavanja, vijesti, posebnih predizbornih programa te plaćenih političkih oglasa. Pravna odredba o jednakom medijskom praćenju svih kandidata nije bila tako teško provediva u drugom krugu sa dva predsjednička kandidata, za razliku od prvog kruga u kojem ih je bilo dvanaest. Sveukupno gledajući, oba kandidata uravnoteženo su praćena u javnim i privatnim medijima.

Pravni okvir za pritužbe i žalbe tijekom predsjedničkih izbora nije u potpunosti u skladu s OESS-ovim načelima. Ustavni sud je prizivno tijelo za odluke DIP-a, te ujedno prvostupanjska i drugostupanjska instanca za zahtjeve „kontrola zakonitosti i ustavnosti“ izbora. Činjenica da Ustavni sud u navedenoj drugoj nadzornoj funkciji nije odgovorio na takav zahtjev predsjedničkog kandidata u prvom krugu, ukazuje na nedostatak sveobuhvatnog procesa pritužbi i žalbi vezanih uz izbore koji bi podnositeljima pritužbi nudio učinkoviti pravni lijek. U ovoj nadzornoj ulozi, Ustavni sud nije vezan strogim rokovima koji se primjenjuju kada Sud funkcionira kao prizivni sud za odluke DIP-a. U trenutku drugog kruga izbora, Ustavni sud još nije donio odluku, te je na taj način uskratilo mogućnost pravovremenog pravnog lijeka podnositelju zahtjeva.

Kao odgovor na pritužbu g. Josipovića, DIP je donio kontroverznu odluku o zabrani predizborne promidžbene poruke koju je izradio stožer g. Bandića. U odluci se smatra kako je promidžbena poruka prekršila „dozvoljen i pravilan način“ provođenja predizborne kampanje. No, DIP nije definirao formalna pravila za provođenje predizborne kampanje, niti su ta pravila definirana Zakonom o predsjedničkim izborima.

Atmosfera je na dan izbora bila mirna. Glasanje se provodilo profesionalno, učinkovito i u skladu s pravilima. OESS/ODIHR LEOM promatrači primijetili su vrlo učinkovitu obradu glasova izvan zemlje od strane DIP-a i Ureda za opću upravu Grada Zagreba kao i općenito temeljitije prebrojavanje glasova. Čini se kako je postupak automatske obrade podataka proveden profesionalno.

PRIVREMENI NALAZI

Pozadina

Državno izborno povjerenstvo (DIP) je 28. prosinca objavilo konačne rezultate prvog kruga predsjedničkih izbora. Nijedan kandidat nije dobio potrebnu većinu da bude izabran u prvom krugu. U drugom krugu se natječu g. Ivo Josipović kojeg je nominirala Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP) i koji je dobio 32,42% te g. Milan Bandić, nezavisni kandidat i gradonačelnik Grada Zagreba koji je dobio 14,83% važećih glasova². Službeno je objavljeno kako je na izbore u prvom krugu izašlo 43,96% birača. Opširno se raspravljalo o razlozima rekordno niskog odaziva birača: blagdansko vrijeme, ograničene predsjedničke ovlasti kao i broj birača na biračkim popisima za koji se općenito vjeruje da je napuhan.

Izborna administracija

Prebrojavanje i obrada izbornih rezultata tijekom prvog kruga izbora bili su učinkoviti što je omogućilo DIP-u objavljivanje neslužbenih rezultata izbora u 24.00 na dan izbora, po službenom završetku predizborne šutnje. Konačni rezultati, uključujući i rezultate sa svih 250 biračkih mjesta izvan zemlje, objavljeni su sljedećeg dana. Potpuno izvješće rezultata po biračkim mjestima naknadno je objavljeno na internet stranici DIP-a u skladu s dobrom praksom za promicanje transparentnosti.

U drugom krugu, povjerenje javnosti u izbornu administraciju ostalo je na visokoj razini. DIP je aktivno pokušavao pronaći načine unaprjeđenja izbornog procesa, kako bi nadoknadio činjenicu da je Zakon o predsjedničkim izborima općenit, da mu nedostaje detalja te da povremeno nije u skladu sa zakonima koji reguliraju druge izbore. Nekoliko općinskih i gradskih izbornih povjerenstava pregledalo je rad i dostupnost članova biračkih odbora te su u nekoliko slučajeva zamijenili neke članove. Pri imenovanju članova biračkih odbora, općinska i gradska izborna povjerenstva dala su prednost mladim, obrazovanim, nezaposlenim osobama i mladim majkama.

Temeljem preporuke DIP-a, mnoga općinska i gradska izborna povjerenstva pružila su obuku ili dodatne upute članovima nekih izbornih povjerenstava od njih ukupno 6,863 kako bi poboljšali njihov rad, posebice u odnosu na zaključivanje zapisnika s rezultatima. Iako priručnik o postupcima na dan izbora detaljno opisuje prvi dio postupka prebrojavanja glasova, isti ne daje smjernice o stvarnom brojanju glasačkih listića za svakog kandidata. Promatrači OESS/ODIHR LEOM-a opazili su da postupak prebrojavanja glasova nije bio dovoljno temeljit na nekim biračkim mjestima posjećenima 27. prosinca.

Između dva kruga izbora, DIP je nastavio s transparentnim radom te je pokušao poboljšati organizaciju svoga rada. Na primjer, DIP nije uvijek mogao primijeniti formalni postupak sazivanja službenih sjednica iz razloga što Predsjednik i dva potpredsjednika DIP-a nisu uvijek bili na raspolaganju, a s obzirom na njihove druge dužnosti pri Vrhovnom sudu.³ Stoga su sjednice DIP-a organizirane ad hoc, što je ograničavalo mogućnost da javnost doznaje i prisustvuje za sjednicama. OESS/ODIHR LEOM i nacionalna organizacija za promatranje izbora GONG obaviješteni su o tri od nekoliko sjednica DIP-a održanih između dva kruga izbora te su pozvani da im prisustvuju.

² Rezultati prvog kruga su sljedeći: Ivo Josipović 32,42%, Milan Bandić 14,83%, Andrija Hebrang 12,04%, Nadan Vidošević 11,33%, Vesna Pusić 7,25%, Dragan Primorac 5,93%, Miroslav Tuđman 4,09%, Damir Kajin 3,87%, Josip Jurčević 2,74%, Boris Mikšić 2,10%, Vesna Škare-Ožbolt 1,89% i Slavko Vukšić 0,42%.

³ Članak 8. Poslovnika o radu DIP-a kaže da se „sjednica Povjerenstva saziva najmanje tri dana prije dana održavanja sjednice”.

Biračima nisu dane nikakve dodatne informacije prije dugog kruga izbora. Sugovornici OESS/ODIHR LEOM-a izvijestili su kako se tijekom izbornog dana u prvom krugu izbora događalo da se birači pojave na pogrešnim biračkim mjestima jer nisu bili svjesni da je došlo do promjene u adresi biračkog mjesta, te također da birači nisu bili svjesni činjenice o privremenoj prijavi za glasanje izvan svojeg trajnog prebivališta. Isto tako, osobe smještene u nekim staračkim domovima i dalje su bile prijavljene na svojim prethodnim prebivalištima te se tako nisu nalazili na biračkom popisu svojeg staračkog doma. Kako bi se riješilo to pitanje, oni koji su prije živjeli u blizini staračkog doma, mogli su glasati korištenjem mobilnog glasanja.

Registracija birača

Zakon o popisima birača uveo je poseban postupak za privremenu registraciju birača za glasanje izvan mjesta trajnog prebivališta u Hrvatskoj i prethodnu registraciju za glasanje izvan Hrvatske. To je značajno smanjilo mogućnost dvostrukog glasanja. Ministarstvo uprave je odlučilo da se birači mogu privremeno registrirati za glasanje na samo jednom mjestu bilo za jedan ili oba kruga izbora, ali birači nisu mogli odabrati da glasaju na dva različita privremena mjesta. Rok za privremenu registraciju i prethodnu registraciju je u skladu sa zakonom 12. prosinca, odnosno 14 dana prije prvog kruga izbora i 28 dana prije drugog kruga izbora.

S obzirom na tako rani rok za registriranje za glasanje izvan prebivališta u drugom krugu, nacionalna organizacija za promatranje izbora GONG i g. Josipović predložili su da se biračima da još jedna prilika za privremenu registraciju za drugi krug izbora. DIP je podržao ovaj prijedlog, a i stožer g. Bandića je to načelno podržao. Ministarstvo uprave odgovorno za Zakon o popisima birača smatralo je da zakon ne nudi takvu mogućnost s obzirom da se „potvrđeni popisi birača koriste za sazvane izbore kao i za ponovljene izbore“.⁴ Ministarstvo je također ustvrdilo kako ponovno otvaranje registracije birača ne bi rezultiralo većim sudjelovanjem birača na izborima. OESS/ODIHR LEOM je primijetila potrebu za boljom suradnjom između Ministarstva uprave i DIP-a, koji su odgovorni za provođenje izbora.

Kao rezultat toga, birački popisi korišteni za drugi krug odražavaju status registracije birača od 18. prosinca.⁵ OESS/ODIHR LEOM obaviješten je da birači koji su napunili 18 godina između dva kruga izbora imaju pravo glasati tako što mogu zatražiti „potvrdu za glasanje“ od lokalnih vlasti; no nikakvo posebno informiranje nije provedeno u tom smislu.

Glasanje izvan zemlje

GONG je promatrao glasanje izvan zemlje u Bosni i Hercegovini (BiH) 27. prosinca te je obavijestio OESS/ODIHR LEOM o njihovoj pozitivnoj ocjeni. Obavijestili su kako su birački odbori imali mnoge nove, ali informirane članove, te da su svoju dužnost obavili na učinkovit način, posebice tijekom brojanja. Kako bi se još više ojačao integritet glasanja izvan zemlje, DIP je odlučio poslati podsjetnik svim biračkim odborima izvan zemlje, naglašavajući važnost odgovarajuće identifikacije birača kako bi se spriječilo lažno predstavljanje birača i potencijalno višestruko glasanje.

Predizborna kampanja

Svih dvanaest kandidata koji su se natjecali u prvom krugu prihvatili su rezultate izbora. Odmah nakon objave rezultata prvog kruga, g. Bandić i g. Josipović razmijenili su svoja stajališta i optužbe o

⁴ Zakon o popisima birača, članak 29.

⁵ Birači su se mogli privremeno registrirati za glasanje izvan prebivališta i prethodno registrirati za glasanje izvan zemlje te zatražiti bilo kakve promjene njihovog unosa u popisu birača do 12. prosinca. Rok za Ministarstvo uprave da zaključi popise birača nakon što je obradilo sve zahtjeve bio je 18. prosinca.

tome kako će poštivati pravnu odredbu o političkoj neutralnosti ukoliko budu izabrani. G. Bandić je izražavao sve veće osobne optužbe protiv svojeg protivnika tijekom televizijskih sučeljavanja, dok je g. Josipović pokušavao zadržati mirniji pristup. Predsjednik na odlasku i g. Bandić također su se uzajamno prepirali nakon što je Predsjednik neizravno dao podršku g. Josipoviću. Te su se prepirke pretežito usmjerile na navodne sadašnje i prethodne nepravilnosti vezane uz financiranje njihovih kampanja.

Oba su kandidata aktivno provodila svoje kampanje, oslanjajući se pretežno na nastupe u medijima i predizborne skupove. Predizborni plakati i reklamni panoji bili su vidljivi u cijeloj zemlji. Kandidati su raspravljali o bitnim temama kao što su gospodarstvo, europske integracije, socijalna pravda, borba protiv korupcije i arbitražni sporazum sa Slovenijom; o nekim od tih tema imali su podjednake stavove. Razlike su bile više vezane uz osobnost, osobnu povijest i imidž u javnosti. U tom kontekstu g. Bandić je sebe predstavljao kao nezavisnog kandidata kojeg ne podupire niti jedna politička stranka i stoga bolje pozicioniranog za nezavisnu politiku. Također je naglašavao svoju religioznost govoreći da ga podupire Katolička Crkva. S druge strane, g. Josipović naglašavao svoju obrazovanost kao profesor prava i s te strane govorio o temama kao što su socijalna pravda, borba protiv korupcije i međunarodni odnosi. Također je naglašavao da, iako nije vjernik, poštuje vjerske osjećaje.

Ton kampanje postao je žešći tjedan dana prije izbora zbog kontroverznog predizbornog spota g. Bandića čije je emitiranje zabranio DIP nakon pritužbe g. Josipovića (vidi u nastavku poglavlje o pritužbama i žalbama). G. Bandić nazvao je odluku DIP-a cenzurom, optužio je DIP za pristranost te je zahtijevao ostavku Predsjednika DIP-a.⁶

Financiranje kampanje

Zakon o financiranju izborne promidžbe za izbor predsjednika daje mandat DIP-u da zaprimi izvješća o financiranju kampanje prije izbora te da objavi ta izvješća nakon izbora. Na svoju vlastitu inicijativu, DIP je objavio privremena izvješća koja je dobio od kandidata prije izbora, te je na taj način doprinio transparentnosti. Kandidati su se općenito pridržavali zakona i odluka DIP-a pri ispunjavanju svojih izvješća o financiranju kampanje.

Izvješća koja su predsjednički kandidati predali o izvorima financiranja svojih predizbornih kampanja sedam dana prije prvog kruga izbora nastavili su biti dijelom predizbornih rasprava. Iako to ne zahtjeva Zakon o financiranju izborne promidžbe za izbor predsjednika, DIP je zatražio da kandidati predaju još jedno privremeno izvješće prije drugog kruga izbora. G. Bandić kojeg nije nominirala politička stranka izvijestio je da je prikupio 6.989.061 kn (otprilike 958.130 eura) do 31. prosinca 2009. godine te da je vratio novac jednom donatoru koji je nedavno pritivoren zbog sumnje da je dobio nezakonit zajam od državne tvrtke. G. Josipović je izvijestio da je do 3. siječnja 2010. prikupio 4.753.082 kn (otprilike 650.600 eura). Glavnina njegovih sredstava došla je iz SDP-a, političke stranke koja ga je nominirala. Izvori sredstava dobiveni od političkih stranaka ne moraju se otkriti.

Prema Zakonu o predsjedničkim izborima, četiri kandidata koja dobiju 10% ili više glasova u prvom krugu imaju pravo na državnu potporu koju je Vlada odredila u iznosu od 250.000,00 kn (otprilike 34.300 eura). Ovaj iznos nije vezan uz stvarno trošenje niti uz neke druge preduvjete. Ova odredba se također primjenjuje i na drugi krug.

Zbog nedostatka mehanizama provedbe i revizorskih i istražnih ovlasti, izvješća o financiranju kampanje ne prolaze nezavisnu provjeru te njihova točnost ovisi o informacijama dobivenim od

⁶ Prema objavi stožera g. Bandića na njegovoj internet stranici www.milanbandic.com i konferencije za novinare stožera g. Bandića održanoj 8. siječnja 2010.

kandidata. Ovaj nedostatak pokazao se kao pitanje koje se pojavilo vezano uz takozvane darove potencijalnim biračima. Kao odgovor na novinarski članak u kojem se tvrdilo da je predsjednički kandidat dijelio novac nekim obiteljima tijekom posjete Banja Luci u BiH, DIP je odlučio da su takvi darovi neprikladni no nisu poduzete daljnje istrage ovog problema.

Mediji

Između dva kruga izbora, mediji su nastavili pružati biračima puno informacija, omogućavajući im donošenje informirane odluke. Kandidati su imali puno prilika prezentirati svoja stajališta i programe u medijima. Bilo je šest sučeljavanja na javnoj te privatnim televizijama koja su pružila vrijednu priliku biračima da usporede kandidate. U velikoj mjeri su se koristili plaćeni politički oglasi, s time da je g. Bandić kupio više plaćenog oglašivačkog prostora na televiziji nego g. Josipović.⁷ Hrvatska javna televizija (HRT) u skladu sa svojim pravnim obvezama nastavila je davati besplatno praćenje oba kandidata u obliku pet specijalnih izvješća u trajanju do dvije minute i na javnoj televiziji (HTV1) i na radiju (HR). HTV1 je organizirao dva sučeljavanja kandidata, 30. prosinca i 8. siječnja.

I javne i privatne televizije uravnoteženo su pratile oba kandidata. Između dva kruga izbora, HTV1 je posvetio 54% svojih vijesti vezanih uz kampanju aktivnostima g. Bandića, a 46% g. Josipoviću. Praćenje oba kandidata je uglavnom bilo neutralno i pozitivno. Nasuprot tome, na drugom javni televizijskom kanalu (HTV2) g. Bandić je dobio 62% uglavnom neutralnog i nešto negativnog praćenja, od čega je dio bio posvećen njegovim aktivnostima kao gradonačelnika Grada Zagreba, uglavnom u okviru HTV2 regularnog programa o Zagrebu. U usporedbi s time, g. Josipović je dobio 38% pretežno neutralnog ili pozitivnog praćenja.

Nova TV je usvojila sličan pristup kao i HTV1 te je oba kandidata posvetila slično trajanje svojeg programa vezanog uz kampanju. G. Bandić dobio je 51%, a g. Josipović 49% praćenja. Druga privatna televizija RTL dala je više medijskog prostora g. Bandiću koji je dobio 55% pretežno neutralnog i pozitivnog praćenja, dok je g. Josipović dobio 45% također pretežno neutralnog i pozitivnog praćenja.

Sve novine koje je pratio OESS/ODIHR LEOM, slično su pokrivala oba kandidata. Dok je *Vjesnik* nešto pozitivnije pratio g. Bandića nego g. Josipovića, *Jutarnji List*, *Slobodna Dalmacija*, *Večernji List* kao i *24 sata* objavili su više pozitivnih članaka o g. Josipoviću. Istodobno, g. Bandić je u tim četirima novinama dobio više kritika nego njegov protivnik.

Pritužbe i žalbe

Zakonodavni okvir za pritužbe i žalbe primjenjiv na predsjedničke izbore nije u potpunosti u skladu s OESS-ovim načelima.⁸ DIP je zaprimio nekoliko pritužbi u natjecanju za drugi krug izbora. Kao odgovor na pismo stožera g. Josipovića o predizbornom letku koji je usporedio kandidate u pogledu njihovih religijskih uvjerenja i patriotizma, DIP je pozvao oba kandidata da vode „poštenu i korektnu predizbornu kampanju“ te da poštuju ljudska prava i toleranciju. Stožer g. Bandića je zaniijekao uključenost u dijeljenje tog letka, tvrdeći da je pojava tog letka naštetila obojici kandidata.

⁷ OESS/ODIHR LEOM praćenje medija uključivalo je javno financirane HTV1 i HTV2, te privatne televizije Nova TV i RTL, kao i dnevne novine: *Jutarnji List*, *Večernji List*, *24 Sata*, *Slobodna Dalmacija* i *Vjesnik*. Praćenje televizije bilo je usmjereno na sve političke i predizborne programe te emisije u glavnom terminu (od 18.00 do 24.00 sata).

⁸ OESS-ov Kopenhaški dokument iz 1990., stavak 5.10. i OESS-ov Moskovski dokument iz 1991., stavak 18 i 18.4. Također pogledati Venecijanski Komisijski kod dobre prakse i izbornih pitanja: CDL-AD(2002), stranica 11.

U drugoj pritužbi DIP-u, g. Josipović je tvrdio da predizborni spot g. Bandića „zlouporabljuje njegov glas i riječi“. U spotu se koristilo dijelovima govora g. Josipovića na skupu regionalnih ogranaka SDP-a nakon prvog kruga izbora. On je tom prilikom komentirao zemljovid Hrvatske na kojoj su bojom bili prikazani njegovi izborni rezultati u prvome krugu. Snimka izjave g. Josipovića je korištena u predizbornom spotu g. Bandića u kojoj govori „da će se zemljovid Hrvatske u potpunosti zacrveniti“ aludirajući pri tome na političko značenje crvene boje.

Kao odgovor na ovu pritužbu,⁹ DIP je naložio svim televizijama prestanak objavljivanja predizbornog spota. Temeljem prethodne predizborne prakse, DIP je zaključio da je video spot oblikovan „na nedopustiv način“ te da je stoga „povreda dopuštenog i korektnog načina [...] izborne promidžbe“.¹⁰ No DIP nije naznačio što je to „pravilan način“ provođenja predsjedničke predizborne kampanje putem obvezujuće upute ili odluke, a ni Zakon o predsjedničkim izborima tako nešto ne definira. G. Bandić je tvrdio da ne postoji pravni temelj za odluku DIP-a. Na vlastitu inicijativu, g. Bandić je promijenio svoj predizborni spot. Temeljem upita od strane HRT-a i NoveTV, DIP je odlučio 7. siječnja da se može emitirati spot koji koristi iste riječi kao i originalni spot, no ne koristi glas ili sliku g. Josipovića.

Ustavni sud je prizivno tijelo za odluke DIP-a vezane uz pritužbe o nominaciji kandidata i postupcima na dan izbora. Ustavni sud je također prvo i zadnje stupanjsko tijelo vezano uz zahtjeve za „nadzor ustavnosti i zakonitosti“ izbora.¹¹ Prije prvog kruga izbora, predsjednička kandidatkinja podnijela je zahtjev Ustavnom sudu da „kontrolira ustavnost i zakonitost“ izbora navodeći da mediji nisu dali iste uvjete svim kandidatima. U svojoj nadzornoj ulozi Ustavni sud nije vezan strogim rokovima koji se primjenjuju kada Sud funkcionira kao prizivni sud za odluke DIP-a. U trenutku drugog kruga izbora, Ustavni sud još nije donio odluku, te je na taj način uskratio kandidatkinji učinkoviti pravni lijek.

Pritužbe vezane uz postupke na dan izbora mogu se predati DIP-u. Zakon o predsjedničkim izborima predviđa pravni lijek (poništenje rezultata na biračkom mjestu) samo u slučajevima značajnih neregularnosti. No DIP je obavijestio OESS/ODIHR LEOM da iako Zakon ne pruža mogućnost mijenjanja izbornih rezultata, DIP bi to u praksi ipak napravio temeljem ponovnog brojanja i pregleda glasačkih listića. Izvješteno je da su predsjednički kandidati svjesni te mogućnosti s obzirom da se to već prije događalo.

Dan izbora

OESS/ODIHR LEOM nije na dan izbora proveo opsežno i sustavno promatranje, ali su promatrači OESS/ODIHR LEOM-a posjetili manji broj biračkih mjesta te gradskih i općinskih izbornih povjerenstava diljem zemlje.

Atmosfera je na dan izbora bila mirna. DIP je izvijestio kako je odaziv birača iznosio 50.28% što je značajno povećanje u usporedbi s prvim krugom (43.96%).

Tijek glasanja je proveden u skladu s procedurama. Članovi biračkih odbora na biračkim mjestima koja su posjećena bili su upoznati s procedurama te su svoj posao obavili profesionalno i učinkovito. Tijela lokalnih vlasti u suradnji s izbornom administracijom promatrala su situaciju na poplavom ugroženim područjima te su nastojala osigurati nesmetano glasanje. Na nekoliko posjećenih biračkih mjesta uočen je raspored koji nije osiguravao tajnost glasanja.

⁹ Prema članku 22. (6) Zakona o predsjedničkim izborima, DIP ima mandat „nadzirati pravilnost izborne promidžbe“.

¹⁰ DIP-ovo „Priopćenje i upozorenje“ br. 507/10/02 od 6. siječnja 2010.

¹¹ Zakon o predsjedničkim izborima, članak 43.; Ustavni akt o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, članak 87.

OESS/ODIHR LEOM promatrači u nekoliko su slučajeva primijetili kako glasači nisu mogli pristupiti glasovanju, primjerice ukoliko je osoba navršila 18 godina između dva kruga. Takve je osobe birački odbor upućivao na radnje koje moraju biti izvršene kako bi mogli glasati. Informacija o mogućnosti identifikacije putem bilo koje službene isprave s fotografijom bila je kvalitetnije prenesena biračkim odborima, nego što je to bio slučaj u prvom krugu.

OESS/ODIHR LEOM promatrači uočili su vrlo učinkovitu obradu glasova izvan zemlje od strane DIP-a i Ureda za opću upravu Grada Zagreba. Također je uočeno temeljitije prebrojavanje glasova, djelomično zahvaljujući manjem broju kandidata. Međutim, Priručniku za biračke odbore nedostaje detalja u pogledu prebrojavanja glasova. OESS/ODIHR LEOM promatrači imali su potpuni pristup postupku automatske obrade podataka na nekoliko posjećenih gradskih i općinskih biračkih odbora i centrima za unos podataka. Čini se kako je postupak automatske obrade podataka profesionalno obavljen. DIP je do ponoći čekao s objavom prijevremenih službenih rezultata zbog potrebe poštivanja izborne šutnje.

*Ovo izvješće dostupno je također na hrvatskom jeziku.
No engleska verzija izvješća je jedini službeni dokument.*

INFORMACIJE O MISIJI I ZAHVALE

Temeljem poziva Vlade RH, OESS-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (OESS/ODIHR) službeno je otvorio Ograničenu misiju za promatranje predsjedničkih izbora (LEOM) u Zagrebu 8. prosinca 2009. godine. Veleposlanik Daan Everts je šef misije OESS/ODIHR LEOM. OESS/ODIHR LEOM se sastoji od 10 stručnjaka u glavnom timu smještenom u Zagrebu te 12 dugoročnih promatrača angažiranih diljem zemlje. Članovi misije dolaze iz 17 država članica OESS-a.

OESS/ODIHR LEOM se želi zahvaliti Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija, Državnom izbornom povjerenstvu, Ministarstvu uprave i Ministarstvu unutarnjih poslova. OESS/ODIHR LEOM također želi izraziti svoju zahvalnost predstavnicima drugih državnih tijela, regionalnim i lokalnim izbornim službama, političkim strankama, predsjedničkim kandidatima i organizacijama civilnog društva za njihovu suradnju.

Sva izvješća OESS/ODIHR LEOM-a dostupna su na www.osce.org/odihr.

Za više informacija molimo obratite se:

- Veleposlaniku Daanu Evertsu, šefu OESS/ODIHR LEOM-a u Zagrebu (+385 164 2850)
- Gospodinu Thomasu Rymeru, v.d. glasnogovorniku u Varšavi (+48 609 522 266) ili
- Gospođi Nicoli Schmidt, savjetnici za izbore OESS-a/ODIHR-a u Zagrebu (+ 385 95 979 894), ili u Varšavi (+ 48 22 5200 600).

Adresa OESS/ODIHR LEOM-a:
Zagrebtower, 4. kat
Radnička cesta 80, 10 000 Zagreb
Tel: + 385 1 641 2850
Faks: + 385 1 641 2855
E-mail: office@leom-croatia.com